HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

8 mai 2025 *

„Trimitere preliminară – Cooperarea judiciară în materie penală – Directiva (UE) 2016/1919 – Asistență juridică – Directiva 2013/48/UE – Dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale – Garanții procedurale pentru persoanele vulnerabile – Determinarea vulnerabilității acestor persoane – Lipsa unei prezumții legale – Efect direct – Interogarea unei persoane suspectate în absența unui avocat – Admisibilitatea probelor obținute cu încălcarea drepturilor procedurale”

În cauza C-530/23 [Barało] [i],

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sąd Rejonowy we Włocławku (Tribunalul Districtual din Włocławek, Polonia), prin decizia din 17 august 2023, primită de Curte la 17 august 2023, în procedura penală împotriva

K.P.,

cu participarea:

Prokurator Rejonowy we Włocławku,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din doamna K. Jürimäe (raportoare), președintă de cameră, domnul K. Lenaerts, președintele Curții, îndeplinind funcția de judecător al Camerei a doua, și domnii M. Gavalec, Z. Csehi și F. Schalin, judecători,

avocat general: doamna T. Ćapeta,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Prokurator Rejonowy we Włocławku, de T. Rutkowska-Szmydyńska;

– pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

* Limba de procedură: polona.

[i] Numele prezentei cauze este un nume fictiv. El nu corespunde numelui real al niciuneia dintre părțile la procedură.

– pentru guvernul ceh, de M. Smolek, T. Suchá și J. Vláčil, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de J. Hottiaux și M. Wasmeier, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 14 noiembrie 2024,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea:

– articolului 6 alineatele (1)-(3) și a articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE;

– articolelor 4 și 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”);

– articolului 1 alineatul (2), a articolului 2 alineatul (1) litera (b), a articolului 4 alineatul (5), precum și a articolelor 8 și 9 din Directiva (UE) 2016/1919 a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2016 privind asistența juridică gratuită pentru persoanele suspectate și persoanele acuzate în cadrul procedurilor penale și pentru persoanele căutate în cadrul procedurilor privind mandatul european de arestare (JO 2016, L 297, p. 1);

– articolului 3 alineatul (2) literele (a)-(c) și alineatul (3) literele (a) și (b) din Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate (JO 2013, L 294, p. 1);

– punctelor 6, 7, 11 și 13 din Recomandarea (2013/C 378/02) a Comisiei din 27 noiembrie 2013 privind garanțiile procedurale pentru persoanele vulnerabile suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (JO 2013, C 378, p. 8, denumită în continuare „Recomandarea Comisiei”), precum și

– principiilor supremației, efectivității și efectului direct al dreptului Uniunii.

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri penale inițiate împotriva lui K.P. pentru, pe de o parte, deținerea de stupefiante și de substanțe psihotrope și, pe de altă parte, conducerea sub influența stupefiantelor.

Cadrul juridic

Dreptul internațional

3 Punctele 23 și 32 din Principiile și Liniile directoare ale Organizației Națiunilor Unite privind accesul la asistența juridică în sistemele de justiție penală, adoptate la 20 decembrie 2012 prin Rezoluția 67/187 a Adunării Generale, au următorul cuprins:

„23. Este de datoria poliției, a procurorilor și a judecătorilor să se asigure că persoanele care se prezintă în fața lor și care nu își permit să plătească un avocat și/sau care sunt vulnerabile beneficiază de asistență juridică.

[…]

32. Trebuie luate măsuri speciale pentru ca asistența juridică să fie cu adevărat accesibilă femeilor, copiilor și grupurilor cu nevoi speciale, în special, dar nu exclusiv, […] bolnavilor mintal [și] utilizatorilor de droguri […]. Aceste măsuri trebuie să țină seama de nevoile specifice ale acestor grupuri și trebuie să fie adaptate sexului și vârstei.”

Dreptul Uniunii

Directiva 2013/48

4 Potrivit considerentelor (50) și (51) ale Directivei 2013/48:

„(50) Statele membre ar trebui să se asigure că atunci când se evaluează declarațiile făcute de persoanele suspectate sau acuzate sau probele obținute prin încălcarea dreptului lor la un avocat sau în cazurile în care o derogare de la acest drept a fost autorizată în conformitate cu prezenta directivă, ar trebui respectate dreptul la apărare și echitatea procedurilor. În acest context, ar trebui avută în vedere jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului care a stabilit că dreptului la apărare i se va aduce, în principiu, un prejudiciu iremediabil atunci când declarațiile incriminatoare făcute în cursul interogatoriului efectuat de poliție în lipsa accesului la un avocat sunt utilizate pentru condamnare. Acest fapt ar trebui să nu aducă atingere utilizării declarațiilor în alte scopuri permise în temeiul dreptului intern precum necesitatea de a executa acțiuni urgente de anchetare pentru a evita săvârșirea altor infracțiuni sau consecințe negative grave pentru orice persoană sau referitor la o necesitate urgentă de a preveni periclitarea considerabilă a procedurilor penale în situația în care accesul la un avocat sau întârzierea anchetării ar prejudicia în mod iremediabil o anchetă în curs referitoare la o infracțiune gravă. În plus, acest fapt ar trebui să nu aducă atingere normelor sau sistemelor naționale referitoare la admisibilitatea probelor și ar trebui să nu împiedice statele membre să mențină un sistem prin care toate probele existente pot fi prezentate în fața unei instanțe sau a unui judecător, fără să existe o evaluare separată sau anterioară a admisibilității acestor probe.

(51) Obligația de diligență către persoanele suspectate sau acuzate care se află într-o poziție potențial vulnerabilă stă la baza unei administrări echitabile a justiției. Organele de urmărire penală, autoritățile de aplicare a legii și cele judiciare ar trebui, prin urmare, să faciliteze exercitarea în mod efectiv de către aceste persoane a drepturilor prevăzute în

prezenta directivă, de exemplu prin luarea în considerare a oricărei vulnerabilități potențiale care afectează capacitatea acestora de a-și exercita dreptul de a avea acces la un avocat și dreptul ca o terță persoană să fie informată la momentul privării de libertate și prin adoptarea de măsuri adecvate pentru a asigura garantarea respectivelor drepturi.”

5 Articolul 2 din directiva menționată, intitulat „Domeniul de aplicare”, prevede la alineatul (1):

„Prezenta directivă se aplică persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale din momentul în care li s-a adus la cunoștință de către autoritățile competente ale unui stat membru, prin notificare în mod oficial sau în alt mod, faptul că sunt suspectate sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, indiferent dacă sunt sau nu lipsite de libertate. Directiva se aplică până în momentul finalizării procedurilor, prin aceasta înțelegându-se stabilirea în mod definitiv că persoana suspectată sau acuzată a săvârșit infracțiunea, inclusiv, dacă este cazul, pronunțarea sentinței și soluționarea oricărei căi de atac”.

6 Articolul 3 din directiva menționată, intitulat „Dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale”, are următorul cuprins:

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea acces la un avocat, astfel încât să li se permită persoanelor vizate să își exercite dreptul la apărare în mod practic și eficient.

(2) Persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea acces la un avocat fără nicio întârziere nejustificată. În orice caz, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea acces la un avocat începând cu oricare dintre următoarele momente, luându-se în considerare cel care survine primul:

(a) înainte de a fi interogate de poliție sau altă autoritate de aplicare a legii sau judiciară;

(b) la desfășurarea unei acțiuni de anchetare sau de strângere de probe de către autoritățile de anchetă sau de către alte autorități competente, în conformitate cu alineatul (3) litera (c);

(c) fără întârzieri nejustificate după lipsirea de libertate;

(d) în cazul în care au fost citate să se înfățișeze în fața unei instanțe competente în materie penală, în timp util înainte ca acestea să se înfățișeze în fața respectivei instanțe.

(3) Dreptul de a avea acces la un avocat implică următoarele:

(a) statele membre asigură faptul că persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea întrevederi și de a comunica în mod confidențial cu avocatul care le reprezintă, inclusiv înaintea interogării efectuate de poliție sau o altă autoritate de aplicare a legii sau judiciară;

(b) statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate au dreptul ca avocatul lor să fie prezent și să participe efectiv atunci sunt interogate. O astfel de participare este în conformitate cu procedurile din dreptul intern, cu condiția ca astfel de proceduri să nu aducă atingere exercitării efective și substanței dreptului vizat. Atunci când un avocat participă la o interogare, faptul că o astfel de participare a avut loc se consemnează utilizând procedura de înregistrare în conformitate cu dreptul statului membru respectiv;

[…]”

7 Articolul 12 din aceeași directivă, intitulat „Căi de atac”, prevede:

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale, precum și persoanele căutate în cursul procedurilor privind mandatul european de arestare, au o cale de atac efectivă potrivit dreptului intern în cazul încălcării drepturilor lor în temeiul prezentei directive.

(2) Fără a aduce atingere normelor și sistemelor naționale privind admisibilitatea probelor, statele membre se asigură că, în cadrul procedurilor penale, atunci când se evaluează declarațiile făcute de persoane suspectate sau acuzate sau probele obținute prin încălcarea dreptului lor la un avocat sau în cazul în care o derogare de la acest drept a fost autorizată în conformitate cu articolul 3 alineatul (6), dreptul la apărare și echitatea procedurilor sunt respectate.”

8 Potrivit articolului 13 din Directiva 2013/48:

„Statele membre se asigură că, în aplicarea prezentei directive, sunt luate în considerare necesitățile specifice ale persoanelor suspectate vulnerabile și ale persoanelor acuzate vulnerabile.”

Directiva 2016/1919

9 Considerentele (1), (3), (4), (6), (17)-(19), (23) și (24) ale Directivei 2016/1919 enunță:

„(1) Scopul prezentei directive este de a asigura eficacitatea dreptului de a avea acces la un avocat, prevăzut de [Directiva 2013/48], prin punerea la dispoziție de asistență din partea unui avocat […] pentru persoanele suspectate și persoanele acuzate în procedurile penale […].

[…]

(3) Articolul 47 al treilea paragraf din [cartă consacră] dreptul la asistență juridică gratuită în cadrul procedurilor penale în condițiile menționate în [această dispoziție]. […]

(4) La 30 noiembrie 2009, Consiliul [Uniunii Europene] a adoptat o rezoluție privind Foaia de parcurs pentru consolidarea drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale [(JO 2009, C 295, p. 1)] (denumită în continuare «foaia de parcurs»). Pe baza unei abordări etapizate, foaia de parcurs prevede adoptarea unor măsuri privind dreptul la traducere și interpretare (măsura A), dreptul la informare cu privire la drepturi și informare privind capetele de acuzare (măsura B), dreptul la consiliere juridică și asistență juridică gratuită (măsura C), dreptul de a comunica cu rudele, angajatorii și autoritățile consulare (măsura D) și măsuri speciale de protecție pentru persoanele suspectate sau acuzate care sunt vulnerabile (măsura E).

[…]

(6) Până în prezent au fost adoptate, în temeiul foii de parcurs, cinci măsuri privind drepturile procedurale în cadrul procedurilor penale, și anume [Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale (JO 2010, L 280, p. 1), Directiva 2012/13/UE a Parlamentului

European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale (JO 2012, L 142, p. 1), Directiva 2013/48, Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2016, L 65, p. 1) și Directiva (UE) 2016/800 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2016 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (JO 2016, L 132, p. 1)].

[…]

(17) În conformitate cu articolul 6 paragraful 3 litera c din [Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare «CEDO»)], persoanele suspectate și cele acuzate care nu dispun de resurse suficiente pentru a achita asistența din partea unui avocat trebuie să aibă dreptul la asistență juridică gratuită atunci când acest lucru este în interesul actului de justiție. Această normă minimă le permite statelor membre să aplice criteriul stării materiale, criteriul temeiniciei sau ambele. Aplicarea acestor teste nu ar trebui să limiteze sau să constituie o derogare de la drepturile și garanțiile procedurale asigurate în temeiul cartei și al CEDO, în conformitate cu interpretarea [Curții] și a Curții Europene a Drepturilor Omului.

(18) Statele membre ar trebui să prevadă modalități practice de acordare a asistenței juridice gratuite. Aceste modalități ar putea stabili că asistența juridică gratuită se acordă în urma unei cereri a unei persoane suspectate sau acuzate ori a unei persoane căutate. Cu toate acestea, ținând seama în special de nevoile specifice ale persoanelor vulnerabile, o astfel de solicitare nu ar trebui să reprezinte o condiție determinantă pentru acordarea asistenței juridice gratuite.

(19) Autoritățile competente ar trebui să acorde asistență juridică gratuită fără întârzieri nejustificate și cel târziu înainte de interogarea persoanei respective de către poliție, de către o altă autoritate de aplicare a legii sau de către o autoritate judiciară, sau înainte de efectuarea actelor de cercetare sau de strângere de probe specifice menționate în prezenta directivă. În cazul în care autoritățile competente nu sunt în măsură să procedeze astfel, acestea ar trebui să acorde cel puțin asistență juridică gratuită de urgență sau provizorie înainte de un astfel de interogatoriu sau de desfășurarea unor astfel de acte de cercetare sau de strângere de probe.

[…]

(23) Atunci când pun în aplicare prezenta directivă, statele membre ar trebui să asigure respectarea dreptului fundamental de a beneficia de asistență juridică gratuită, astfel cum este prevăzut în cartă și în CEDO. În realizarea acestui obiectiv, statele membre ar trebui să respecte Principiile și Liniile directoare ale Organizației Națiunilor Unite privind accesul la asistență juridică în sistemele de justiție penală.

(24) Fără a aduce atingere dispozițiilor din legislația națională privind prezența obligatorie a unui avocat, o autoritate competentă ar trebui să decidă, fără întârzieri nejustificate, privind acordarea sau nu a asistenței juridice gratuite. Autoritatea competentă ar trebui să fie o autoritate independentă care este competentă să ia decizii cu privire la acordarea de asistență juridică gratuită sau o instanță judecătorească, inclusiv în complet format

dintr-un singur judecător. În situații de urgență, implicarea temporară a poliției și a parchetului ar trebui, totuși, să fie de asemenea posibilă în măsura în care acest lucru este necesar pentru acordarea asistenței juridice gratuite în timp util.”

10 Potrivit articolului 1 din această directivă, intitulat „Obiect”:

„(1) Prezenta directivă stabilește norme minime comune privind dreptul la asistență juridică gratuită pentru:

(a) persoanele suspectate și persoanele acuzate în cadrul procedurilor penale; […]

[…]

(2) Prezenta directivă completează Directivele [2013/48] și [2016/800]. Nicio dispoziție a prezentei directive nu se interpretează în sensul limitării drepturilor prevăzute în directivele menționate.”

11 Articolul 2 din Directiva 2016/1919, intitulat „Domeniu de aplicare”, prevede la alineatele (1) și (2):

„(1) Prezenta directivă se aplică persoanelor suspectate și persoanelor acuzate în cadrul procedurilor penale care au dreptul de a avea acces la un avocat în temeiul [Directivei 2013/48] și care:

(a) sunt private de libertate;

(b) trebuie să fie asistate de un avocat în conformitate cu dreptul Uniunii sau cu dreptul intern; sau

(c) trebuie sau pot să fie prezente la un act de cercetare sau de strângere de probe, inclusiv, cel puțin, la următoarele:
(i) recunoașterea dintr-un grup de persoane;
(ii) confruntări;
(iii) reconstituiri ale unei infracțiuni.

(2) Prezenta directivă se aplică de asemenea, din momentul arestării în statul membru de executare, persoanelor căutate, care au dreptul de a avea acces la un avocat în temeiul [Directivei 2013/48].”

12 Articolul 4 din Directiva 2016/1919, intitulat „Asistența juridică gratuită în cadrul procedurilor penale”, are următorul cuprins:

„(1) Statele membre asigură că persoanele suspectate și persoanele acuzate care nu dispun de resurse suficiente pentru a acoperi costurile asistenței juridice din partea unui avocat au dreptul la asistență juridică gratuită atunci când acest lucru este în interesul actului de justiție.

(2) Pentru a stabili dacă asistența juridică trebuie să fie acordată în conformitate cu alineatul (1), statele membre pot aplica criteriul stării materiale, criteriul temeiniciei sau ambele.

[…]

(5) Statele membre se asigură că asistența juridică gratuită este acordată fără întârzieri nejustificate și cel târziu înainte de interogarea persoanei de către poliție, de către o altă autoritate de aplicare a legii sau de către o autoritate judiciară, sau înainte de efectuarea actelor de cercetare sau de strângere de probe menționate la articolul 2 alineatul (1) litera (c).

[…]”

13 Potrivit articolului 8 din această directivă, intitulat „Căi de atac”:

„Statele membre garantează că persoanele suspectate, persoanele acuzate și persoanele căutate au o cale de atac efectivă potrivit dreptului intern, în cazul încălcării drepturilor lor prevăzute în prezenta directivă.”

14 Articolul 9 din directiva menționată, intitulat „Persoanele vulnerabile”, are următorul cuprins:

„Statele membre asigură că, în punerea în aplicare a prezentei directive, sunt luate în considerare necesitățile specifice ale persoanelor suspectate, persoanelor acuzate și persoanelor căutate care sunt vulnerabile.”

15 Articolul 11 din aceeași directivă, intitulat „Menținerea nivelului de protecție”, prevede:

„Nicio dispoziție a prezentei directive nu se interpretează ca reprezentând o limitare sau o derogare de la oricare dintre drepturile și garanțiile procedurale asigurate în temeiul cartei, al CEDO, sau al altor dispoziții relevante de drept internațional sau de drept intern al oricărui stat membru care prevede un nivel mai ridicat de protecție.”

Recomandarea Comisiei

16 Considerentele (1), (6), (7), (11) și (13) ale Recomandării Comisiei enunță:

„(1) Scopul prezentei recomandări este să încurajeze statele membre să consolideze drepturile procedurale ale tuturor persoanelor suspectate sau acuzate care nu sunt capabile să înțeleagă sau să participe în mod efectiv la procedurile penale din cauza vârstei, a stării psihice sau fizice sau a unui handicap (denumite în continuare «persoane vulnerabile»).

[…]

(6) Este esențial ca vulnerabilitatea unei persoane suspectate sau învinuite în cadrul procedurilor penale să fie identificată și recunoscută cu promptitudine. În acest scop, o evaluare inițială ar trebui să fie efectuată de agenții de poliție, de autoritățile de asigurare a respectării legii sau de autoritățile judiciare. Autoritățile competente ar trebui, de asemenea, să poată solicita intervenția unui expert independent care să examineze gradul de vulnerabilitate, nevoile persoanei vulnerabile și oportunitatea oricăror măsuri luate sau preconizate în legătură cu persoana vulnerabilă.

(7) Persoanele suspectate sau acuzate ori avocații acestora ar trebui să aibă dreptul să conteste, în conformitate cu legislația națională, evaluarea vulnerabilității lor potențiale în cadrul procedurilor penale, în special în cazul în care acest lucru ar împiedica sau ar restrânge în mod semnificativ exercitarea drepturilor lor fundamentale. Acest drept nu atrage după sine

obligația ca statele membre să pună la dispoziție o procedură specifică a unei căi de atac, un mecanism separat sau o procedură de plângere pentru contestarea unei astfel de incapacități sau a unui astfel de refuz.

[…]

(11) Persoanele care sunt recunoscute ca fiind deosebit de vulnerabile nu sunt capabile să urmărească și să înțeleagă procedurile penale. Pentru a le asigura respectarea dreptului la un proces echitabil, acestea ar trebui să nu poată renunța la dreptul de a fi asistate de un avocat.

[…]

(13) Persoanele vulnerabile nu sunt întotdeauna capabile să înțeleagă conținutul interogatoriilor efectuate de poliție la care sunt supuse. Pentru a evita orice contestare a conținutului unui interogatoriu și, prin urmare, repetarea nejustificată a întrebărilor, aceste interogatorii ar trebui înregistrate audio și video.”

17 Punctul 4 din această recomandare figurează în secțiunea 2 din aceasta, intitulată „Identificarea persoanelor vulnerabile”. Potrivit acestui punct 4:

„Persoanele vulnerabile ar trebui să fie identificate și recunoscute ca atare cu promptitudine. Statele membre ar trebui să se asigure că toate autoritățile competente pot cere efectuarea unui examen medical de către un expert independent pentru a se identifica persoanele vulnerabile și pentru a se determina gradul de vulnerabilitate și nevoile lor specifice. Expertul poate emite un aviz motivat cu privire la caracterul adecvat al măsurilor luate sau preconizate împotriva persoanei vulnerabile.”

18 Secțiunea 3 din recomandarea menționată, intitulată „Drepturile persoanelor vulnerabile”, cuprinde zece părți, dintre care patru sunt intitulate „Nediscriminarea”, „Prezumția de vulnerabilitate”, „Dreptul de a fi asistat de un avocat” și „Înregistrarea interogatoriului”. Punctul 6 din aceeași recomandare, care figurează în prima dintre aceste patru părți, are următorul cuprins:

„Drepturile procedurale acordate persoanelor vulnerabile ar trebui respectate pe toată durata procedurilor penale ținându-se seama de natura și gradul de vulnerabilitate a acestora.”

19 Punctul 7 din Recomandarea Comisiei, care figurează în partea intitulată „Prezumția de vulnerabilitate”, prevede:

„Statele membre ar trebui să prevadă o prezumție de vulnerabilitate în special pentru persoanele cu dizabilități grave de ordin psihologic, intelectual sau fizic, cu boli mintale sau cu afecțiuni cognitive care le împiedică să înțeleagă și să participe efectiv la proceduri.”

20 Potrivit punctului 11 din această recomandare, care figurează în partea intitulată „Dreptul de a fi asistat de un avocat”:

„În cazul în care o persoană vulnerabilă nu este în măsură să înțeleagă și să urmărească procedurile, aceasta nu ar trebui să poată renunța la dreptul de a fi asistată de un avocat în conformitate cu Directiva [2013/48].”

21 Punctul 13 din recomandarea menționată, care figurează în partea intitulată „Înregistrarea interogatoriului”, prevede:

„Orice interogatoriu al persoanelor vulnerabile efectuat în faza de cercetare, preliminară fazei de judecată, ar trebui să fie înregistrat audio și video.”

Dreptul polonez

22 Conform articolului 6 din ustawa – Kodeks postępowania karnego (Legea privind Codul de procedură penală) din 6 iunie 1997 (Dz. U. din 2022, poziția 1375), în versiunea aplicabilă procedurii penale din litigiul principal (în continuare „CPP”), persoana acuzată beneficiază de dreptul la apărare, inclusiv dreptul de a fi asistată de un avocat. Ea este informată cu privire la acest drept.

23 Articolul 79 din [CPP] prevede la alineatul (1) că, în cadrul procedurilor penale, persoana acuzată trebuie să fi asistată de un avocat în cazul în care există o îndoială rezonabilă cu privire la chestiunea dacă, în momentul săvârșirii faptei, capacitatea sa de a conștientiza însemnătatea faptei sau de a-și controla comportamentul nu era exclusă sau afectată în mod semnificativ (punctul 3) și dacă există o îndoială legitimă cu privire la faptul că starea sa de sănătate psihică îi permite să participe la procedură sau să își asigure apărarea în mod independent și rezonabil (punctul 4). Articolul 79 alineatul (3) din CCP prevede, pe de altă parte, că, în cazurile prevăzute printre altele la alineatul (1) al acestui articol 79, prezența avocatului este obligatorie la ședință, precum și la ședințele la care persoana acuzată este obligată să participe.

24 În temeiul articolului 168a din CPP, un element de probă nu poate fi declarat inadmisibil doar pentru motivul că a fost obținut cu încălcarea normelor de procedură sau prin mijloacele ilicite menționate la articolul 1 alineatul 1 din Codul penal, cu excepția cazului în care acesta a fost obținut în legătură cu îndeplinirea sarcinilor de serviciu de către un funcționar public, în urma unui omor, a lovirilor și vătămărilor corporale săvârșite cu intenție sau a privării de libertate.

25 Articolul 300 din CPP privește dreptul la informare al unei persoane suspectate. În acest sens, persoana suspectată trebuie, înainte de primul său interogatoriu, să fie informată cu privire la drepturile sale de a fi ascultată, de a păstra tăcerea sau de a refuza să răspundă la întrebări, cu privire la conținutul inculpării și la modificările acesteia, de a formula cereri în vederea îndeplinirii sarcinilor de cercetare penală sau de cercetare judecătorească, de a fi asistată de un avocat, inclusiv de a solicita desemnarea din oficiu a unui avocat în anumite ipoteze cu privire la care trebuie să fie informată, de a lua cunoștință de elementele dosarului final al anchetei penale și de drepturile prevăzute la articolul 301 din CPP, precum și de obligațiile și de consecințele prevăzute la articolul 74 din CPP. Persoana suspectată trebuie să obțină aceste informații în scris și să confirme că le-a primit prin semnarea unei confirmări de primire a documentului de informare.

26 În conformitate cu articolul 301 din CPP, la cererea persoanei suspectate, aceasta este interogată în prezența avocatului desemnat. Lipsa acestuia din urmă nu împiedică efectuarea interogatoriului.

27 În temeiul articolului 344a din CPP, instanța sesizată trimite cauza procurorului pentru a completa ancheta în cazul în care dosarul evidențiază lacune importante în cadrul procedurii, în special necesitatea de a căuta probe, și în cazul în care această instanță întâmpină dificultăți

considerabile în efectuarea actelor necesare. Atunci când trimite cauza procurorului, instanța respectivă precizează direcția pe care trebuie să o ia investigația suplimentară și, dacă este necesar, măsurile adecvate care trebuie luate. Această ordonanță este supusă căilor de atac de către părți.

Litigiul principal și întrebările preliminare

28 Sąd Rejonowy we Włocławku (Tribunalul Districtual din Włocławek, Polonia), instanța de trimitere în prezenta cauză, este sesizat cu o procedură penală inițiată împotriva lui K.P.

29 Potrivit informațiilor furnizate de instanța de trimitere, urmărirea penală a fost inițiată în următorul context. La 22 iulie 2022, informați fiind cu privire la o coliziune în care au fost implicate două autovehicule, agenți de poliție l-au interpelat pe K.P. El se afla în afara autovehiculului său, nervos, și vorbea în mod confuz și incoerent.

30 Agenții de poliție i-au cerut să predea orice obiect aflat în posesia sa a cărui deținere ar fi putut fi interzisă. K.P. a scos dintr-un sac pliculețe de plastic care conțineau o pulbere albă și o substanță uscată de culoare verde. Aceste substanțe au fost confiscate și ulterior identificate ca fiind susceptibile să fie amfetamină și, respectiv, marijuana.

31 După interpelare, K.P. a fost arestat și condus la spital unde a fost efectuată o recoltare de sânge pentru a verifica dacă a consumat stupefiante. El a fost inculpat pentru deținerea unui produs stupefiant și a unei substanțe psihotrope.

32 K.P. a fost informat cu privire la dreptul său de fi asistat de un avocat la alegere și de cel de a i se desemna un avocat din oficiu dacă situația sa economică nu îi permitea să aleagă unul. A mai fost informat cu privire la dreptul său de a fi ascultat, de a păstra tăcerea și de a refuza să răspundă la întrebări. Procesul-verbal al interogatoriului conține adnotarea unui ofițer de poliție conform căreia, „potrivit declarațiilor sale, [K.P.] este sănătos mintal, nu urmează sau nu a urmat un tratament psihiatric, medicamentos sau neurologic”.

33 K.P. nu ar fi renunțat la dreptul său de a fi asistat de un avocat, dar nici nu a solicitat să contacteze un avocat. Nu ar exista nicio dovadă a faptului că agentul de poliție l-a examinat pe K.P. pentru a stabili dacă în cursul interogatorului acesta se afla sub influența unor produse sau substanțe care îi afectau discernământul sau capacitatea de a-și aminti faptele ori dacă se afla sub influența unor produse stupefiante.

34 Substanțele pe care le deținea K.P. și care au fost confiscate, precum și probele din sânge prelevate la spital au făcut obiectul unei expertize științifice. Ținând seama de concentrația de amfetamină prezentă în aceste probe, s-a concluzionat că K.P., la momentul recoltării sângelui, se afla „sub influența unui drog cu efect similar cu cel al alcoolului”. Astfel, la 7 august 2022, el a fost inculpat pentru că a condus un autovehicul sub influența unui drog având un efect similar cu cel al alcoolului.

35 Actul de inculpare i-a fost predat, la 14 octombrie 2022, la serviciului de psihiatrie al spitalului în care era internat. A fost ascultat, fără prezența unui avocat, procurorul nesolicitând, pe de altă parte, ca un avocat desemnat din oficiu să îl asiste. Audierea sa nu a făcut nici obiectul unei înregistrări audio-video.

36 Anterior acestei audieri, la 22 august 2022, un medic psihiatru care îl tratase anterior pe K.P. ar fi declarat, în cadrul propriei audieri, că starea psihică a persoanei interesate, și anume gravitatea simptomelor bolii sale mentale, nu îi permitea să ia parte la acte de procedură, această stare fiind susceptibilă să persiste cel puțin mai multe săptămâni. Pe de altă parte, din dosarul medical al lui K.P., transmis procurorului la cererea sa la 23 septembrie 2022, ar reieși că persoana interesată ar fi fost internată de mai multe ori în spitalul de psihiatrie între 30 iunie 2021 și 22 iulie 2022 pentru a trata o schizofrenie și tulburări schizo-afective. De aici ar reieși de asemenea că inițial fusese diagnosticat ca suferind de o tulburare mentală și de o tulburare cauzată de utilizarea alternativă a stupefiantelor și a substanțelor psihoactive, precum și de o tulburare psihotică.

37 La 15 decembrie 2022, instanța de trimitere a fost sesizată cu rechizitoriul de sesizare a instanței.

38 La 28 februarie 2023, această instanță a decis, în temeiul articolului 344a alineatul 1 din CPP, să trimită cauza Ministerului Public pentru cercetări suplimentare, pentru ca K.P. să fie interogat în prezența unui avocat și pentru a obține opinia unor experți psihiatri cu privire la starea de sănătate mintală a lui K.P. în timpul infracțiunii și în cursul procedurii penale inițiate împotriva sa.

39 Această decizie a fost însă anulată de Sąd Okręgowy we Włocławku (Tribunalul Regional din Włocławek, Polonia) în urma unei căi de atac a Ministerului Public. Cauza a fost trimisă la instanța de trimitere pentru continuarea procedurii.

40 În cadrul acesteia, instanța menționată arată că a constatat printre altele că nu a fost efectuată nicio evaluare individuală în cursul procedurii de anchetă pentru a verifica dacă K.P. se afla într-o situație de vulnerabilitate care necesita desemnarea unui avocat din oficiu. Nu s-ar fi stabilit nici dacă sănătatea sa mintală îi permitea să participe la procedură sau să își asigure apărarea în mod independent și rezonabil.

41 Instanța de trimitere deduce din aceste constatări că K.P. ar fi fost astfel privat, pe de o parte, de protecția minimă la care ar avea dreptul, în temeiul Directivei 2016/1919, în calitate de persoană suspectată și potențial vulnerabilă și, pe de altă parte, de drepturile pe care le-ar putea pretinde toate persoanele suspectate, în temeiul Directivelor 2012/13 și 2013/48. Ar fi vorba în principal despre garantarea dreptului la asistența unui avocat pentru persoanele prezumate vulnerabile, precum și despre dreptul acestora din urmă de a beneficia de asistență juridică de îndată ce sunt bănuite că au săvârșit o infracțiune.

42 Potrivit instanței de trimitere, această situație decurge din lipsa transpunerii corecte și complete a acestor directive, precum și din nepunerea în aplicare a Recomandării Comisiei în ordinea juridică poloneză. Prin urmare, ar trebui, în primul rând, să se stabilească dacă dispozițiile relevante ale directivelor citate anterior îndeplinesc criteriile efectului direct.

43 Instanța de trimitere arată, pe de altă parte, că normele de procedură penală în vigoare nu oferă soluții suficient de precise care să garanteze oricărei persoane care intră în domeniul de aplicare al Directivelor 2013/48 și 2016/1919 totalitatea drepturilor pe care le prevăd aceste directive, precum dreptul de a avea acces imediat la un avocat, dreptul de a beneficia de asistența unui avocat în etapa cea mai timpurie a fazei prealabile procesului sau dreptul ca nevoile sale să fie identificate fără întârziere înainte de a fi interogat în calitate de suspect. Neputând interpreta aceste norme în conformitate cu dreptul Uniunii, instanța de trimitere solicită să se stabilească, în al doilea rând, dacă nu numai instanțele naționale, ci, în sens mai larg, toate autoritățile naționale însărcinate cu aplicarea legii sunt obligate să lase neaplicate normele menționate.

44 În cererea sa de decizie preliminară, instanța de trimitere arată, în al treilea rând, că urmărește „să stabilească o cale de atac efectivă” care să poată elimina efectele încălcării drepturilor de care persoana suspectată ar fi trebuit să beneficieze în etapele anterioare ale procedurii în temeiul Directivei 2016/1919. Ea se referă în acest scop la articolul 8 din această directivă și la articolul 12 din Directiva 2013/48, precum și la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

45 În al patrulea rând, instanța de trimitere ridică problema situației unei persoane suspectate sau acuzate care este identificată ca fiind o persoană vulnerabilă căreia trebuie să îi fie furnizată fără întârziere asistență juridică, în conformitate cu Directiva 2016/1919. Această instanță ridică problema dacă autoritățile naționale, precum procurorul, care participă la faza prealabilă procesului penal și care o conduc sunt obligate să asigure o protecție juridică efectivă în temeiul acestei directive atunci când infracțiunea în cauză este pasibilă de o pedeapsă privativă de libertate. Aplicarea efectivă a dreptului Uniunii ar impune, în plus, independența și imparțialitatea instanțelor, dar și a autorităților însărcinate cu urmărirea penală în cauzele care prezintă un element de legătură cu dreptul Uniunii.

46 În aceste împrejurări, Sąd Rejonowy we Włocławek (Tribunalul Districtual din Włocławek) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Dispozițiile coroborate ale articolului 2 alineatul (1) litera (b), ale articolului 4 alineatul (5) și ale articolului 9, precum și considerentele (18), (19), (24) și (27) ale [Directivei 2016/1919], citite în coroborare cu dispozițiile articolului 3 alineatul (2) literele (a) și (b) și ale articolului 3 alineatul (3) litera (a) din [Directiva 2013/48] și analizate în lumina [punctelor 6, 7, 11 și 13 din Recomandarea Comisiei], trebuie interpretate în sensul că introduc o normă cu efect direct și obligatoriu conform căreia este ilicit ca actul de interogare a unei persoane vulnerabile să se desfășoare fără participarea unui avocat atunci când există în fapt premise obiective pentru acordarea asistenței juridice și atunci când, în același timp, organul de anchetă nu acordă asistență juridică din oficiu (inclusiv cu caracter de urgență sau provizorie) fără întârzieri nejustificate și înainte de interogarea persoanei în cauză [*in concreto* o persoană vulnerabilă] de către poliție, de către o altă autoritate de aplicare a legii sau de către o autoritate judiciară, sau înainte de efectuarea unor acte concrete de anchetă sau de obținere a probelor[?]

2) Dispozițiile coroborate ale articolului 2 alineatul (1) litera (b), ale articolului 4 alineatul (5) și ale articolului 9, precum și considerentele (18), (19), (24) și (27) ale [Directivei 2016/1919], citite în coroborare cu articolul 1 alineatul (2) din această directivă și analizate în lumina [punctelor 6, 7, 11 și 13 din Recomandarea Comisiei], trebuie interpretate în sensul că [i)] faptul de a nu identifica în cursul procedurii situația de vulnerabilitate potențială a unei persoane sau de a nu recunoaște vulnerabilitatea acesteia, în pofida unor circumstanțe de fapt care justificau o identificare promptă, și [ii)] lipsa posibilității de a contesta evaluarea situației de vulnerabilitate potențială a acestei persoane și de a i se acorda asistență juridică gratuită fără întârzieri nejustificate nu sunt în niciun caz licite în cauzele privind infracțiuni pasibile de pedepse privative de libertate, și în sensul că circumstanțele care au condus la neidentificarea situației de vulnerabilitate și la neacordarea asistenței juridice trebuie să fie menționate în mod expres în decizia, în principiu supusă căilor de atac, de a proceda la interogare în absența unui avocat[?]

3) Dispozițiile coroborate ale articolului 2 alineatul (1) litera (b), ale articolului 4 alineatul (5) și ale articolului 9, precum și considerentele (18), (19), (24) și (27) ale [Directivei 2016/1919], citite în coroborare cu dispozițiile articolului 1 alineatul (2) din această directivă și analizate în lumina [punctelor 6, 7, 11 și 13 din Recomandarea Comisiei], trebuie interpretate în

sensul că neintroducerea de către un stat membru a prezumției de vulnerabilitate în cadrul unei proceduri penale trebuie considerată ca împiedicând persoana suspectată să beneficieze de garanția prevăzută la articolul 9 din [Directiva 2016/1919], analizată în lumina [punctului 11 din Recomandarea Comisiei], și, în consecință, autoritățile judiciare sunt obligate într-o astfel de situație să aplice în mod direct dispozițiile [acestei directive] [?]

4) În cazul unui răspuns afirmativ la una sau la mai multe dintre [primele trei întrebări], dispozițiile celor două directive menționate în aceste întrebări trebuie interpretate în sensul că se opun unor dispoziții naționale precum:
   a) articolul 301 a doua teză din [CPP], potrivit căruia persoana suspectată este interogată cu participarea unui avocat desemnat din oficiu numai la cererea sa, iar neprezentarea avocatului la interogatoriu nu împiedică interogarea persoanei suspectate[;]
   b) articolul 79 alineatul 1 punctele 3 și 4 din [CPP], potrivit căruia, în cadrul procedurilor penale, un acuzat (persoană suspectată) trebuie să aibă avocat în cazul în care există o îndoială rezonabilă cu privire la chestiunea dacă, în momentul săvârșirii faptei, capacitatea sa de a conștientiza însemnătatea faptei sau de a-și controla comportamentul nu era exclusă sau afectată în mod semnificativ și dacă există o îndoială rezonabilă cu privire la faptul că starea sa de sănătate psihică îi permite să participe la procedură sau să își asigure apărarea în mod independent și rezonabil [?]

5) Dispozițiile coroborate ale articolului 3 alineatul (2) litera (a) și ale articolului 3 alineatul (3) litera (b) din [Directiva 2013/48], citite în coroborare cu principiul supremației și al efectului direct al directivelor, obligă autoritățile de anchetă, instanțele și orice autorități ale statului să înlăture aplicarea dispozițiilor de drept național care contravin [acestei directive], cum ar fi cele enumerate în a patra întrebare, și, în consecință, având în vedere că termenul de transpunere a acesteia a expirat, să înlocuiască norma națională respectivă cu normele aplicabile ale directivei menționate mai sus, care au efect direct[?]

6) Dispozițiile coroborate ale articolului 2 alineatul (1) litera (b), ale articolului 4 alineatul (5) și ale articolului 9, precum și considerentele (19), (24) și (27) ale [Directivei 2016/1919] trebuie interpretate în sensul că, în lipsa unei decizii de acordare a asistenței juridice sau în cazul în care nu se acordă asistență juridică unei persoane vulnerabile sau unei persoane presupuse a se afla într-o situație de vulnerabilitate, conform prevederilor secțiunii 3 punctul 7 din [Recomandarea Comisiei], și ulterior se efectuează acte de instrucție penală, cu participarea acestei persoane, de către organul de poliție sau de către o altă autoritate de aplicare a legii, inclusiv acte care nu pot fi reluate în fața instanței, instanța națională care judecă cauza penală, precum și orice altă autoritate a statului care administrează justiția în materie penală (și, prin urmare, organele de anchetă) au obligația de a înlătura aplicarea dispozițiilor de drept național care contravin [acestei directive], cum ar fi cele menționate în întrebarea a patra, și, în consecință, având în vedere că termenul de transpunere a expirat, de a înlocui norma națională cu normele directivei menționate care au efect direct, chiar și atunci când persoana în cauză, după finalizarea anchetei (sau a instrucției penale) și trimiterea rechizitoriului de către procuror la instanță, și-a desemnat un apărător ales[?]

7) Dispozițiile coroborate ale articolului 2 alineatul (1) litera (b), ale articolului 4 alineatul (5) și ale articolului 9, precum și considerentele (19), (24) și (27) ale [Directivei 2016/1919], citite în coroborare cu dispozițiile articolului 1 alineatul (2) din [aceeași directivă] și analizate în lumina [punctelor 6, 7, 11 și 13 din Recomandarea Comisiei], trebuie interpretate în sensul că statul membru este obligat să se asigure că persoanele suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale care beneficiază de o prezumție de vulnerabilitate sau care sunt

vulnerabile sunt imediat identificate și recunoscute ca atare și că asistența juridică este obligatorie chiar și atunci când autoritatea competentă nu solicită unui expert independent să evalueze gravitatea vulnerabilității, nevoile persoanei vulnerabile și caracterul adecvat al oricărei măsuri luate sau preconizate în legătură cu persoana vulnerabilă, până la efectuarea unei evaluări adecvate de către expertul independent[?]

8) În cazul unui răspuns afirmativ la [a șaptea întrebare], dispozițiile menționate mai sus ale [Directivei 2016/1919] și ale [Recomandării Comisiei] trebuie interpretate în sensul că se opun unei dispoziții naționale precum cea de la articolul 79 alineatul 1 punctele 3 și 4 din [CPP], potrivit căruia, în cadrul procedurilor penale, o persoană urmărită penal trebuie să aibă avocat numai în cazul în care există o îndoială rezonabilă cu privire la chestiunea dacă, în momentul săvârșirii faptei, capacitatea sa de a conștientiza însemnătatea faptei sau de a-și controla comportamentul nu era exclusă sau afectată în mod semnificativ și dacă există o îndoială rezonabilă cu privire la faptul că starea sa de sănătate psihică îi permite să participe la procedură sau să își asigure apărarea în mod independent și rezonabil[?]

9) Dispozițiile coroborate ale articolului 2 alineatul (1) litera (b), ale articolului 4 alineatul (5), ale articolului 9 și considerentele (19), (24) și (27) ale [Directivei 2016/1919], citite în coroborare cu dispozițiile articolului 1 alineatul (2) din [această directivă] și analizate în lumina [punctelor 6, 7, 11 și 13 din Recomandarea Comisiei], trebuie interpretate în sensul că cel mai târziu înainte de primul interogatoriu al persoanei suspectate de către poliție sau altă autoritate competentă, autoritățile competente (parchetul, poliția) trebuie să procedeze imediat la identificarea și recunoașterea procedurală a vulnerabilității persoanei suspectate în procedura penală și să se asigure că persoanei suspectate i se acordă asistență juridică sau asistență de urgență (provizorie), precum și să se abțină de la interogarea persoanei suspectate până la acordarea asistenței juridice sau a asistenței de urgență (provizorie) persoanei în cauză[?]

10) În cazul unui răspuns afirmativ la [întrebarea a noua], dispozițiile coroborate ale articolului 2 alineatul (1) litera (b), ale articolului 4 alineatul (5) și ale articolului 9, precum și considerentele (19), (24) și (27) ale [Directivei 2016/1919], citite în coroborare cu dispozițiile articolului 1 alineatul (2) din [această directivă] și analizate în lumina [punctelor 6, 7, 11 și 13 din Recomandarea Comisiei], trebuie interpretate în sensul că obligă statele membre să precizeze în mod clar în dreptul lor intern motivele și criteriile oricărei derogări de la identificarea imediată și recunoașterea vulnerabilității unei persoane suspectate în cadrul procedurilor penale și să se asigure că aceasta beneficiază de asistență juridică sau de asistență de urgență (provizorie), orice derogare trebuind să fie proporțională, limitată în timp și să nu aducă atingere principiului echității procedurii și să ia forma unei decizii procedurale de autorizare a unei derogări provizorii, pe care, în principiu, o parte ar trebui să o poată ataca în instanță[?]

11) Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE și articolul 47 din [cartă] coroborate cu articolul 3 alineatul (2) litera (a) și cu articolul 3 alineatul (3) literele (a) și (b) din [Directiva 2013/48], prin raportare la articolul 1 alineatul (2) și la considerentul (27), precum și la articolul 8 din [Directiva 2016/1919], trebuie interpretate în sensul că, în lipsa acordării de către autoritatea procedurală și a precizării motivelor pentru care nu se acordă asistență juridică unei persoane care beneficiază de prezumția de vulnerabilitate și/sau este vulnerabilă (în conformitate cu punctele 7 și 11 din [Recomandarea Comisiei]), această persoană are

dreptul la o cale de atac efectivă, iar o astfel de cale de atac poate fi considerată instituția dreptului procesual intern prevăzută la articolul 344a din [CPP], prin care se impune ca dosarul să fie retrimis parchetului pentru:
a) ca organul de anchetă să identifice și să recunoască vulnerabilitatea persoanei suspectate în procedura penală;
b) a i se oferi persoanei suspectate posibilitatea de a se consulta cu un avocat înainte de interogatoriu,
c) a efectua interogatoriul persoanei suspectate în prezența avocatului, cu înregistrarea audio-video a interogatoriului propriu-zis,
d) a permite avocatului să consulte dosarul de urmărire penală și să formuleze orice cerere de probe din partea persoanei vulnerabile și a avocatului desemnat din oficiu sau a avocatului ales de persoana suspectată?

12) Dispozițiile coroborate ale articolului 4 din [cartă], ale articolului 6 alineatul (1) și ale articolului 2 [TUE] și ale articolului 6 alineatul (3) [TUE] coroborate cu articolul 3 din [CEDO], în legătură cu prezumția de vulnerabilitate, astfel cum este prevăzută la [punctul 7 din Recomandarea Comisiei], trebuie interpretate în sensul că interogarea unei persoane suspectate de către un ofițer de poliție sau de către o altă persoană autorizată să efectueze acte de anchetă, în cadrul unui spital de psihiatrie, fără a ține seama de starea de incertitudine și în condiții de libertate de exprimare deosebit de limitată și de vulnerabilitate psihică specifică și în absența unui avocat constituie un tratament inuman și, ca atare, descalifică în general un astfel de act procedural de interogare ca fiind contrar drepturilor fundamentale ale Uniunii[?]

13) În cazul unui răspuns afirmativ la [a douăsprezecea întrebare], dispozițiile citate în întrebarea a douăsprezecea trebuie interpretate în sensul că autorizează (sau – alternativ – obligă) [i)] o instanță națională care judecă o cauză penală care intră în domeniul de aplicare al [Directivei 2016/1919] coroborată cu [punctul 7 din Recomandarea Comisiei] și în domeniul de aplicare al [Directivei 2013/48], precum și [ii)] orice alte autorități de procedură penală care efectuează acte de procedură în cauză să înlăture aplicarea dispozițiilor de drept național care contravin Directivei [2016/1919], în special articolul 168a din [CPP], și, în consecință, având în vedere că termenul de transpunere a acesteia a expirat, să înlocuiască normele de drept național incompatibile cu normele direct aplicabile ale [acestei directive] chiar și atunci când persoana în cauză, după finalizarea anchetei (sau a instrucției penale) și trimiterea rechizitoriului de către procuror la instanță, și-a desemnat un apărător ales[?]

14) Dispozițiile coroborate ale articolului 2 alineatul (1) litera (b), ale articolului 4 alineatul (5) și ale articolului 9, precum și considerentele (19), (24) și (27) ale [Directivei 2016/1919], citite în coroborare cu dispozițiile articolului 3 alineatul (2) literele [(a)-(c)] și ale articolului 3 alineatul (3) litera (b) din [Directiva 2013/48], și coroborate și cu articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, precum și cu principiul efectivității în dreptul Uniunii Europene, trebuie interpretate în sensul că procurorul, atunci când acționează în faza anchetei într-o cauză penală, este obligat să acționeze cu respectarea deplină a cerințelor [Directivei 2016/1919], care au efect direct, și, prin urmare, să se asigure că o persoană suspectată sau un acuzat protejat de directiva sus-menționată beneficiază în cadrul procedurii de protecție juridică efectivă de la primul dintre următoarele momente:
a) înainte de a fi interogat de poliție sau de alte autorități de aplicare a legii sau judiciare;
b) la efectuarea unui act de cercetare sau de strângere de probe de către autoritățile de anchetă sau de către alte autorități competente, în conformitate cu [articolul 3] alineatul (3) litera (c) din [Directiva 2013/48];

c) imediat după privarea de libertate (prin care se înțelege de asemenea internarea într-un spital de psihiatrie) și, dacă este necesar, este obligat să înlăture aplicarea instrucțiunilor procurorilor superiori ierarhic dacă este convins că respectarea acestora ar aduce atingere protecției efective a unei persoane suspectate care este vulnerabilă sau beneficiază de prezumția de vulnerabilitate, inclusiv dreptului acestuia la un proces echitabil sau oricărui alt drept de care beneficiază în temeiul Directivei 2016/1919 coroborate cu [Directiva 2013/48]?

15) În cazul unui răspuns afirmativ la [a paisprezecea întrebare], articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, care enunță principiul protecției jurisdicționale efective, coroborat cu principiul respectării statului de drept, astfel cum este interpretat în jurisprudența Curții [a se vedea Hotărârea din 27 mai 2019, OG și PI (Parchetele din Lübeck și Zwickau), C-508/18 și C-82/19 PPU, EU:C:2019:456], precum și cu principiul independenței justiției, prevăzut la articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE și la articolul 47 din [cartă], astfel cum este interpretat în jurisprudența Curții (a se vedea Hotărârea din 27 februarie 2018, Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117), trebuie interpretate în sensul că, dată fiind posibilitatea ca procurorul general sau parchetele de grad superior să emită instrucțiuni obligatorii pentru procurorii de grad inferior, care să îi oblige pe procurorii de grad inferior să înlăture aplicarea unor norme ale dreptului Uniunii cu efect direct sau care să împiedice aplicarea unor astfel de norme, aceste principii se opun unei legislații naționale care prevede o dependență directă a parchetului de organul executiv, și anume de ministrul justiției, și se opun de asemenea existenței unei legislații naționale care limitează și independența procurorului în aplicarea dreptului Uniunii, în special a articolului 1 alineatul 2, a articolului 3 alineatul 1 punctele 1 și 3 și a articolului 7 alineatele 1-6 și 8, precum și a articolului 13 alineatele 1 și 2 din Prawo o prokuraturze (Legea privind Ministerul Public) din 28 ianuarie 2016 (Dz. U. din 2016, poziția 176, astfel cum a fost modificată), din conținutul cărora reiese că ministrul justiției, care este în același timp și procuror general și organul superior al parchetului, are competența de a emite dispoziții obligatorii pentru procurorii de rang inferior, inclusiv de natură să limiteze sau să obstrucționeze aplicarea directă a dreptului Uniunii [?]”

Cu privire la procedura în fața Curții

47 Instanța de trimitere a solicitat totodată Curții judecarea prezentei cauze potrivit procedurii accelerate prevăzute la articolul 105 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții. Prin Ordonanța din 8 noiembrie 2023, Barało (C-530/23, EU:C:2023:927), președintele Curții a decis, după ascultarea judecătoarei raportoare și a avocatei generale, să respingă această cerere.

Cu privire la întrebările preliminare

48 Întrebările adresate de instanța de trimitere privesc în esență interpretarea mai multor dispoziții ale Directivelor 2013/48 și 2016/1919. Prin intermediul acestor întrebări, instanța de trimitere urmărește în principal să stabilească domeniul de aplicare al dreptului de a avea acces la un avocat și al dreptului la asistență juridică al unei persoane vulnerabile.

49 Cu toate acestea, întrebări referitoare la mai multe noțiuni de drept al Uniunii, ca și la diferite aspecte procedurale, precum stabilirea efectului direct al anumitor dispoziții ale Directivelor 2013/48 și 2016/1919 sau eventuala obligație de a institui căi de atac pe care ar impune-o aceste directive, se adaugă la obiectul principal al cererii de decizie preliminară și se suprapun în modul de redactare a diferitelor întrebări preliminare.

50 Ținând seama de modul în care se corelează între ele toate aceste întrebări, trebuie analizate împreună, în primul rând, prima-a zecea, a treisprezecea și a paisprezecea întrebare, în măsura în care privesc domeniul de aplicare al dreptului de a avea acces la un avocat și al dreptului la asistență juridică al unei persoane vulnerabile, precum și consecințele unei eventuale neconformități a unei legislații naționale cu obligațiile care decurg din Directivele 2013/48 și 2016/1919, în al doilea rând, a doua, a zecea și a unsprezecea întrebare, în măsura în care privesc cerința unei căi de atac efective în cazul încălcării drepturilor prevăzute de aceste directive și admisibilitatea probelor, în al treilea rând, a douăsprezecea întrebare și, în sfârșit, în al patrulea rând, a cincisprezecea întrebare.

Cu privire la prima-a zecea, la a treisprezecea și la a paisprezecea întrebare, în măsura în care privesc domeniul de aplicare al dreptului de a avea acces la un avocat și al dreptului la asistență juridică al unei persoane vulnerabile, precum și consecințele unei eventuale neconformități a unei legislații naționale cu obligațiile care decurg din Directivele 2013/48 și 2016/1919

51 Prin intermediul primelor zece, al celei de a treisprezecea și al celei de a paisprezecea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 1 alineatul (2), articolul 2 alineatul (1) litera (b), articolul 4 alineatul (5) și articolul 9 din Directiva 2016/1919 coroborate cu articolul 3 alineatul (2) literele (a)-(c), precum și cu articolul 3 alineatul (3) literele (a) și (b) din Directiva 2013/48 trebuie interpretate în sensul că statele membre au obligația, pe de o parte, să se asigure că vulnerabilitatea unei persoane acuzate sau suspectate este detectată și recunoscută înainte ca persoana suspectată sau acuzată să fie interogată în cadrul procedurilor penale sau înainte de efectuarea unor acte de cercetare sau de strângere de probe care o privesc și, pe de altă parte, să asigure accesul acesteia la un avocat prin beneficiul asistenței juridice în cadrul acestei proceduri.

52 Prin intermediul acestor întrebări, instanța de trimitere abordează mai multe problematici care trebuie examinate succesiv. Este vorba, mai întâi, despre stabilirea domeniului de aplicare al Directivei 2013/48 și, respectiv, al Directivei 2016/1919 și a modului în care acestea se corelează între ele. În continuare, trebuie examinat domeniul de aplicare al dreptului de a avea acces la un avocat și al dreptului la asistență juridică al unei persoane vulnerabile. În sfârșit, pentru a da un răspuns complet acestei instanțe, trebuie avute în vedere consecințele unei eventuale neconformități a unei legislații naționale cu obligațiile care decurg din Directivele 2013/48 și 2016/1919.

Cu privire la domeniul de aplicare al Directivei 2013/48 și, respectiv, al Directivei 2016/1919, precum și cu privire la corelarea acestora

53 Din articolul 1 alineatul (2) din Directiva 2016/1919 reiese în mod expres că aceasta completează Directiva 2013/48, dreptul la asistență juridică fiind legat de exercitarea dreptului de a avea acces la un avocat. Articolul 2 alineatul (1) literele (a)-(c) din Directiva 2016/1919 prevede, în plus, că aceasta se aplică persoanelor suspectate și acuzate în cadrul procedurilor penale care au dreptul

de a avea acces la un avocat în temeiul Directivei 2013/48 și care fie sunt private de libertate, fie trebuie să fie asistate de un avocat în conformitate cu dreptul Uniunii sau cu dreptul intern, fie trebuie sau pot să fie prezente la un act de cercetare sau de strângere de probe.

54 Or, articolul 3 alineatul (2) literele (a)-(d) din Directiva 2013/48 prevede că persoanele suspectate și acuzate în cadrul procedurilor penale au, în orice caz, acces la un avocat în patru ipoteze. Astfel, acest drept trebuie să le fie garantat, în primul rând, înainte de a fi interogate de poliție sau de o altă autoritate de aplicare a legii sau judiciară, în al doilea rând, la efectuarea unui act de cercetare sau de strângere de probe, în al treilea rând, fără întârzieri nejustificate după lipsirea de libertate sau, în al patrulea rând, în timp util înainte ca acestea să se înfățișeze în fața instanței competente.

55 Reiese, așadar, din aceste diferite dispoziții că producerea evenimentelor enumerate la articolul 3 alineatul (2) literele (a)-(d) din Directiva 2013/48 condiționează nu numai declanșarea dreptului de a avea acces la un avocat, ci și, concomitent, aplicabilitatea Directivei 2016/1919 și dreptul la asistență juridică pe care îl instituie.

56 Această concomitență a protecției oferite de aceste două directive decurge și din articolul 4 alineatul (5) din Directiva 2016/1919, care impune în mod expres statelor membre să se asigure că asistența juridică este acordată fără întârzieri nejustificate și cel târziu înainte de interogarea persoanei de către poliție, de către o altă autoritate de aplicare a legii sau de către o autoritate judiciară sau înainte de efectuarea actelor de cercetare sau de strângere de probe menționate la articolul 2 alineatul (1) litera (c) din această directivă.

57 Importanța acordării timpurii a asistenței juridice este confirmată de considerentul (24) al directivei menționate. Din acesta rezultă că, în situații de urgență, implicarea temporară a poliției și a parchetului în cadrul procedurii de acordare a acestui ajutor ar trebui să fie posibilă în măsura în care acest lucru este necesar pentru acordarea respectivei asistențe în timp util.

58 Articolul 4 alineatul (5) din Directiva 2016/1919 pune astfel în aplicare obiectivul urmărit de această directivă, care vizează, după cum se arată în considerentul (1) al acesteia, să garanteze efectivitatea dreptului de a avea acces la un avocat prevăzut de Directiva 2013/48, prin punerea la dispoziție de asistență din partea unui avocat, finanțată de către statele membre, pentru persoanele suspectate și persoanele acuzate în procedurile penale.

59 Astfel, dreptul de a avea acces la un avocat este un principiu fundamental care trebuie să permită persoanelor suspectate și acuzate să își exercite dreptul la apărare în mod concret și efectiv. De aceea, aceste persoane trebuie să aibă acces la un avocat fără întârzieri nejustificate și, în orice caz, de la apariția primului dintre cele patru evenimente specifice enumerate la articolul 3 alineatul (2) literele (a)-(d) din Directiva 2013/48, printre care se numără interogatoriul poliției (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 mai 2024, Stachev, C-15/24 PPU, EU:C:2024:399, punctele 47 și 48). Rezultă că, pentru ca această asistență să fie efectivă, asistența juridică trebuie să intervină ea însăși într-un stadiu incipient al procedurii (a se vedea prin analogie Hotărârea din 19 septembrie 2019, Rayonna prokuratura Lom, C-467/18, EU:C:2019:765, punctul 50).

Cu privire la domeniul de aplicare al dreptului de a avea acces la un avocat și al dreptului la asistență juridică al unei persoane vulnerabile

60 În ceea ce privește situația persoanelor vulnerabile, articolul 13 din Directiva 2013/48 și articolul 9 din Directiva 2016/1919 impun statelor membre, în termeni similari, să se asigure că, la punerea în aplicare a acestor directive, sunt luate în considerare nevoile specifice ale persoanelor vulnerabile care sunt suspectate sau acuzate.

61 În primul rând, Curtea a statuat în această privință că persoanele care suferă de tulburări psihice intră în categoria persoanelor vulnerabile prevăzute la acest articol 13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 septembrie 2019, Rayonna prokuratura Lom, C-467/18, EU:C:2019:765, punctul 48). Din moment ce, astfel cum s-a arătat la punctul 53 din prezenta hotărâre, Directiva 2016/1919 completează Directiva 2013/48, iar aceste două directive urmăresc obiectivul comun de a asigura protecția drepturilor persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul unei proceduri penale, domeniile lor de aplicare *ratione personae* respective nu pot fi diferite. Rezultă că persoanele care suferă de tulburări psihice fac parte de asemenea din categoria persoanelor vulnerabile, în sensul articolului 9 din Directiva 2016/1919.

62 În al doilea rând, în ceea ce privește o pretinsă obligație a statelor membre de a institui o prezumție de vulnerabilitate în cadrul procedurilor penale, evocată de instanța de trimitere în cea de a treia întrebare, trebuie să se constate că legiuitorul Uniunii nu a oferit precizări cu privire la întinderea obligației stabilite în sarcina statelor membre în temeiul articolului 13 din Directiva 2013/48 sau al articolului 9 din Directiva 2016/1919. Prin urmare, nu se poate deduce din aceste două dispoziții că statele membre sunt obligate să stabilească, în anumite împrejurări, o prezumție de vulnerabilitate a persoanei suspectate sau acuzate.

63 Este cu siguranță adevărat că Recomandarea Comisiei, pe care instanța de trimitere o menționează în susținerea cererii sale de decizie preliminară, încurajează statele membre să prevadă o astfel de prezumție, în special în ceea ce privește persoanele care prezintă tulburări psihice care le împiedică să înțeleagă și să participe efectiv la procedură.

64 Cu toate acestea, recomandarea este un act fără caracter obligatoriu, care nu poate constitui sursă de obligații pentru statele membre. Acest lucru este valabil cu atât mai mult în contextul unei armonizări minime, în care proiectul de adoptare a unui text obligatoriu privind garanțiile speciale pentru persoanele suspectate sau acuzate care sunt vulnerabile, amintit în considerentul (9) al Directivei 2013/48 și în considerentul (4) al Directivei 2016/1919, nu a fost concretizat de legiuitorul Uniunii.

65 Considerentul (23) al Directivei 2016/1919 prevede însă că statele membre ar trebui să asigure respectarea Principiilor și Liniilor directoare ale Organizației Națiunilor Unite privind accesul la asistență juridică în sistemele de justiție penală.

66 Or, potrivit punctului 23 din aceste principii și linii directoare, este de datoria poliției, a procurorilor și a judecătorilor să se asigure că persoanele care se prezintă în fața lor și care nu își permit să plătească un avocat și/sau care sunt vulnerabile beneficiază de asistență juridică. Punctul 32 din principiile și liniile directoare menționate mai precizează că trebuie luate măsuri speciale pentru ca asistența juridică să fie efectiv accesibilă grupurilor cu nevoi speciale, în special bolnavilor psihici și utilizatorilor de droguri.

67 În plus, considerentul (51) al Directivei 2013/48 enunță că atât organele de urmărire penală, cât și autoritățile de aplicare a legii și cele judiciare ar trebui să faciliteze exercitarea în mod efectiv de către persoanele aflate într-o poziție potențial vulnerabilă a drepturilor prevăzute de această directivă. În acest scop, statele membre ar trebui printre altele, astfel cum reiese din acest considerent (51), să țină seama de orice vulnerabilitate potențială care le afectează capacitatea de a-și exercita dreptul de a avea acces la un avocat și să ia măsurile corespunzătoare pentru a garanta exercitarea acestor drepturi.

68 Rezultă că autoritățile de anchetă sau orice altă autoritate însărcinată cu aplicarea legii, precum procurorii, trebuie să se asigure că vulnerabilitatea unei persoane suspectate sau a unei persoane acuzate este detectată și recunoscută înainte de interogarea acestei persoane în cadrul unei proceduri penale sau înainte de deciderea unor acte de cercetare sau de strângere de probe care o privesc, pentru a permite acestei persoane, astfel cum s-a arătat la punctul 59 din prezenta hotărâre, să își exercite dreptul la apărare în mod concret și efectiv.

69 În plus, din considerentul (18) al Directivei 2016/1919 rezultă că, având în vedere în special nevoile specifice ale persoanelor vulnerabile, o cerere de asistență juridică din partea persoanei suspectate sau acuzate nu ar trebui să constituie o condiție de fond pentru acordarea acestei asistențe.

70 Rezultă astfel că, fără a merge până la a institui o prezumție de vulnerabilitate în privința persoanelor suspectate sau acuzate, legiuitorul Uniunii nu a intenționat să condiționeze acordarea asistenței juridice de o cerere a persoanei aflate în situație de vulnerabilitate.

71 În al treilea rând, alegerea unui stat membru de a aplica, în conformitate cu articolul 4 alineatul (2) din Directiva 2016/1919, un criteriu privind resursele pentru a stabili dacă asistența juridică trebuie acordată nu poate întârzia acordarea acestei asistențe unei persoane vulnerabile. Astfel, după cum se arată în considerentul (19) al acestei directive, autoritățile competente care nu ar fi în măsură să acorde respectiva asistență persoanei în cauză înainte de interogarea acesteia de către poliție sau de către o altă autoritate de aplicare a legii sau înainte de efectuarea actelor de cercetare sau de strângere de probe specifice ar trebui să acorde asistență juridică de urgență sau provizorie înainte de efectuarea unui astfel de interogatoriu sau înainte de efectuarea unor astfel de acte specifice.

72 Rezultă că unei persoane vulnerabile, precum o persoană care suferă de tulburări mintale, trebuie să i se acorde accesul la un avocat sub beneficiul asistenței juridice fără întârzieri nejustificate și cel târziu înainte de interogatoriul efectuat de poliție sau de o altă autoritate însărcinată cu aplicarea legii sau înainte de efectuarea actelor de cercetare sau de strângere de probe la care această persoană este obligată sau autorizată să participe.

Cu privire la consecințele unei eventuale neconformități a unei legislații naționale cu obligațiile care decurg din Directivele 2013/48 și 2016/1919

73 În speță, din indicațiile furnizate de instanța de trimitere reiese că dispozițiile relevante ale dreptului național, în special articolul 79 alineatul (1) punctele 3 și 4 din CPP, prevăd asistența obligatorie a unui avocat dacă există o îndoială legitimă cu privire la lipsa sau la alterarea substanțială a discernământului persoanei acuzate sau a controlului actelor sale cu ocazia săvârșirii infracțiunii sau cu privire la capacitatea pe care sănătatea sa mentală i-o permite de a participa la procedură sau de a-și asigura apărarea în mod independent și rezonabil. În temeiul

articolului 301 din CPP, o persoană suspectată trebuie de asemenea să fie audiată în prezența avocatului desemnat atunci când solicită acest lucru, absența acestuia din urmă neîmpiedicând interogatoriul.

74 Instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe cu privire la compatibilitatea unor astfel de dispoziții cu articolul 3 alineatele (2) și (3) din Directiva 2013/48, precum și cu articolul 1 alineatul (2), cu articolul 2 alineatul (1) litera (b), cu articolul 4 alineatul (5) și cu articolul 9 din Directiva 2016/1919. Această instanță ridică, în plus, problema dacă autoritățile de anchetă, instanțele judecătorești sau orice alt organ al statului sunt obligate să înlăture dispozițiile naționale care ar fi incompatibile cu dreptul Uniunii și să le înlocuiască cu dispozițiile Directivelor 2013/48 și 2016/1919 care ar avea efect direct.

75 În această privință, în cadrul repartizării funcțiilor între Curte și instanțele naționale care stă la baza articolului 267 TFUE, nu este de competența Curții să interpreteze dispozițiile dreptului național sau să se pronunțe cu privire la compatibilitatea unei măsuri naționale cu dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 februarie 1977, Benedetti, 52/76, EU:C:1977:16, punctul 25, Hotărârea din 21 ianuarie 1993, Deutsche Shell, C-188/91, EU:C:1993:24, punctul 27, și Hotărârea din 15 octombrie 2024, KUBERA, C-144/23, EU:C:2024:881, punctul 53).

76 Revine, așadar, instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă dispozițiile de drept național citate anterior sunt compatibile cu dreptul Uniunii. Revine însă Curții sarcina de a oferi acestei instanțe anumite indicații utile în lumina elementelor care figurează în decizia de trimitere [Hotărârea din 9 aprilie 2024, Profi Credit Polska (Redeschiderea unei proceduri finalizate printr-o hotărâre judecătorească definitivă), C-582/21, EU:C:2024:282, punctul 64, și Hotărârea din 15 octombrie 2024, KUBERA, C-144/23, EU:C:2024:881, punctul 53].

77 În acest cadru, trebuie amintit, în primul rând, că, pentru a garanta efectivitatea ansamblului dispozițiilor acestui drept, principiul supremației impune în special instanțelor naționale să interpreteze dreptul lor intern, în măsura posibilului, în lumina textului și a finalității actului de drept al Uniunii în cauză pentru a atinge o soluție conformă cu obiectivul urmărit de acesta [a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 octombrie 2004, Pfeiffer ș.a., C-397/01-C-403/01, EU:C:2004:584, punctul 119, Hotărârea din 29 iunie 2017, Popławski, C-579/15, EU:C:2017:503, punctul 31, precum și Hotărârea din 5 septembrie 2024, M.S. ș.a. (Drepturi procedurale ale unui minor), C-603/22, EU:C:2024:685, punctul 116].

78 Obligația de interpretare conformă a dreptului național cunoaște însă anumite limite și în special nu poate fi utilizată ca temei pentru o interpretare *contra legem* a dreptului național [a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 iunie 2017, Popławski, C-579/15, EU:C:2017:503, punctul 33, precum și Hotărârea din 5 septembrie 2024, M.S. ș.a. (Drepturi procedurale ale unui minor), C-603/22, EU:C:2024:685, punctul 117].

79 În lipsa posibilității de a proceda la o interpretare a dreptului național conformă cu cerințele dreptului Uniunii, principiul supremației impune instanței naționale să asigure efectul deplin al cerințelor acestui drept în litigiul cu care este sesizată. În acest scop, instanța menționată trebuie, dacă este necesar, să lase neaplicată, din oficiu, orice reglementare sau practică națională, chiar ulterioară, care este contrară unei dispoziții de drept al Uniunii care are efect direct, fără a trebui să solicite sau să aștepte eliminarea prealabilă a acestei reglementări sau practici naționale pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituțional [a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 septembrie 2024, M.S. ș.a. (Drepturi procedurale ale unui minor), C-603/22, EU:C:2024:685, punctul 118].

80 Astfel, autoritățile naționale competente sunt obligate să asigure respectarea drepturilor conferite persoanelor fizice sau juridice vizate în mod direct de o dispoziție a dreptului Uniunii care, din punctul de vedere al conținutului său, pare necondiționată și suficient de precisă [a se vedea prin analogie Hotărârea din 3 octombrie 2019, Wasserleitungsverband Nördliches Burgenland ș.a., C-197/18, EU:C:2019:824, punctul 32, precum și Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 28].

81 Din această perspectivă, în lipsa unor măsuri de aplicare adoptate în termenele prevăzute sau în cazul transpunerii incorecte a unei directive, revine instanțelor naționale, precum și tuturor organelor statului sarcina de a asigura această respectare. Astfel, la fel ca instanța națională, aceste organe, printre care figurează autoritățile însărcinate cu aplicarea legii, precum poliția și Ministerul Public, au obligația, pe de o parte, de a înlătura orice dispoziție de drept național neconformă cu dispozițiile necondiționate și suficient de precise ale unei directive și, pe de altă parte, de a aplica aceste dispoziții în măsura în care sunt de natură să definească drepturi pe care particularii le pot invoca împotriva statului [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 ianuarie 1982, Becker, 8/81, EU:C:1982:7, punctul 25, Hotărârea din 22 iunie 1989, Costanzo, 103/88, EU:C:1989:256, punctele 30 și 31, Hotărârea din 19 noiembrie 1991, Francovich ș.a., C-6/90 și C-9/90, EU:C:1991:428, punctul 11, precum și Hotărârea din 20 aprilie 2023, Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (Comuna Ginosa), C-348/22, EU:C:2023:301, punctul 77].

82 În al doilea rând, în ceea ce privește efectul direct al dispozițiilor dreptului Uniunii menționate la punctul 74 din prezenta hotărâre, reiese dintr-o jurisprudență constantă că o dispoziție de drept al Uniunii este, pe de o parte, necondiționată atunci când enunță o obligație care nu este însoțită de nicio condiție și nici nu este subordonată, în privința executării sau a efectelor sale, intervenției vreunui act fie al instituțiilor Uniunii, fie al statelor membre, altul decât actul care o transpune în dreptul național, și, pe de altă parte, este suficient de precisă pentru a fi invocată de un justițiabil și aplicată de instanță atunci când enunță o obligație în termeni neechivoci [a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 aprilie 1968, Molkerei-Zentrale Westfalen/Lippe, 28/67, EU:C:1968:17, p. 226, Hotărârea din 8 martie 2022, Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Efect direct), C-205/20, EU:C:2022:168, punctul 18, și Hotărârea din 1 august 2022, TL (Lipsa unui interpret și a traducerii), C-242/22 PPU, EU:C:2022:611, punctul 50].

83 În plus, Curtea a statuat că, chiar dacă o directivă lasă statelor membre o anumită marjă de apreciere atunci când adoptă modalitățile de punere a sa în aplicare, o dispoziție a acestei directive poate fi considerată ca având un caracter necondiționat și precis atunci când pune în sarcina statelor membre, în termeni neechivoci, o obligație de rezultat precisă și care nu este supusă niciunei condiții cu privire la aplicarea normei pe care o enunță [a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 martie 2022, Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Efect direct), C-205/20, EU:C:2022:168, punctul 19, și Hotărârea din 1 august 2022, TL (Lipsa unui interpret și a traducerii), C-242/22 PPU, EU:C:2022:611, punctul 51]. Esențial în această privință este că marja de apreciere conferită statelor membre prin directiva în cauză nu împiedică stabilirea conținutului protecției minime sau a garanției minime de care trebuie să beneficieze persoanele vizate de această directivă [a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iulie 1994, Faccini Dori, C-91/92, EU:C:1994:292, punctul 17, și Hotărârea din 20 aprilie 2023, Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (Comuna Ginosa) (C-348/22, EU:C:2023:301, punctul 65].

84 În ceea ce privește, *primo*, articolul 3 alineatele (2) și (3) din Directiva 2013/48, pe de o parte, din însuși modul de redactare a articolului 3 alineatul (2) din această directivă reiese că persoanele suspectate sau acuzate au acces la un avocat fără întârzieri nejustificate și, în orice caz, cel târziu de la producerea primului dintre cele patru evenimente enunțate succesiv la literele (a)-(d) ale acestei dispoziții. Prin urmare, aceasta are efect direct, întrucât impune statelor membre, în termeni neechivoci, să garanteze accesul la un avocat din momentul producerii unor evenimente specifice, fără ca aceste state să dispună de vreo marjă de apreciere sau să poată însoți această obligație de vreo condiție și fără să fie necesară o intervenție a unui act al Uniunii sau al statelor membre.

85 Enunțând elementele constitutive ale acestui drept de a avea acces la un avocat, articolul 3 alineatul (3) din directiva menționată beneficiază de asemenea de un efect direct, din moment ce prevede, în mod necondiționat și suficient de precis, un conținut de protecție minimă în favoarea persoanelor suspectate sau acuzate.

86 *Secundo*, articolul 4 alineatul (5) din Directiva 2016/1919 prevede la rândul său o obligație clar identificată și a cărei îndeplinire este definită în mod necondiționat.

87 Astfel, potrivit modului de redactare a acestei dispoziții, asistența juridică trebuie acordată persoanelor suspectate sau acuzate fără întârzieri nejustificate și cel târziu înainte de interogatoriul efectuat de poliție sau de o autoritate de aplicare a legii sau înainte de efectuarea actelor de cercetare sau de strângere de probe prevăzute la articolul 2 alineatul (1) litera (c) din această directivă.

88 Rezultă că, deși, în conformitate cu articolul 4 alineatul (2) din directiva menționată, statele membre pot alege să aplice un criteriu privind resursele sau un criteriu de temeinicie sau ambele pentru a stabili dacă asistența juridică trebuie acordată, această marjă de apreciere nu poate avea incidență asupra momentului în care asistența respectivă trebuie acordată, aceasta fiind circumscrisă prin indicarea unei limite temporale precise la articolul 4 alineatul (5) din aceeași directivă.

89 *Tertio*, în ceea ce privește articolul 9 din Directiva 2016/1919, impunând statelor membre să se asigure că nevoile specifice ale persoanelor vulnerabile care sunt suspectate sau acuzate sunt luate în considerare, această dispoziție prevede în sarcina statelor membre o obligație de rezultat precisă și care nu este supusă niciunei condiții în ceea ce privește aplicarea normei pe care o prevede.

90 Astfel, marja de apreciere recunoscută statelor membre pentru a defini modul în care trebuie luate în considerare nevoile specifice ale persoanelor suspectate sau acuzate care se află într-o situație de vulnerabilitate deosebită își găsește limitele în obligația acestor state membre, enunțată în mod general și în termeni lipsiți de echivoc de aceeași dispoziție, de a asigura, cu ocazia acestei puneri în aplicare, o luare în considerare specifică a acestor persoane.

91 Din ansamblul motivelor care precedă rezultă că revine instanței de trimitere sarcina de a interpreta, în cea mai mare măsură posibilă, dispozițiile naționale menționate în special la punctul 73 din prezenta hotărâre în conformitate cu dreptul Uniunii, pentru a asigura deplina efectivitate a acestuia. În lipsa posibilității de a efectua o astfel de interpretare, îi va reveni sarcina de a înlătura din oficiu dispozițiile naționale care ar fi incompatibile cu articolul 3 alineatele (2) și (3) din Directiva 2013/48, precum și cu articolul 4 alineatul (5) și cu articolul 9 din Directiva

2016/1919 și să aplice dispozițiile menționate ale acestor directive, obligațiile pe care le enunță fiind impuse tuturor organelor statelor membre, printre care figurează autoritățile însărcinate cu aplicarea legii, precum poliția și Ministerul Public.

Concluzie cu privire la prima-a zecea, a treisprezecea și a paisprezecea întrebare

92 Având în vedere motivele care precedă, este necesar să se răspundă la prima-a zecea, la a treisprezecea și la a paisprezecea întrebare că articolul 2 alineatul (1) litera (b), articolul 4 alineatul (5) și articolul 9 din Directiva 2016/1919 coroborate cu articolul 3 alineatul (2) literele (a)-(c), precum și cu articolul 3 alineatul (3) din Directiva 2013/48 trebuie interpretate în sensul că statele membre au obligația, pe de o parte, să se asigure că vulnerabilitatea unei persoane acuzate sau a unei persoane suspectate este detectată și recunoscută înainte ca această persoană să fie interogată în cadrul unei proceduri penale sau înainte de efectuarea unor acte de cercetare sau de strângere de probe care o privesc și, pe de altă parte, să asigure accesul acesteia la un avocat prin beneficiul asistenței juridice în cadrul acestei proceduri fără întârzieri nejustificate și cel târziu înainte de interogatoriul efectuat de poliție sau de o altă autoritate însărcinată cu aplicarea legii sau înainte de efectuarea actelor de cercetare sau de strângere de probe la care respectiva persoană este obligată sau autorizată să participe.

Cu privire la a doua, la a zecea, la a unsprezecea și la a treisprezecea întrebare, în măsura în care privesc cerința unei căi de atac efective și admisibilitatea probelor

93 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, în textul celei de a unsprezecea întrebări, instanța de trimitere vizează articolul 8 din Directiva 2016/1919, iar nu articolul 12 alineatul (1) din Directiva 2013/48. Această instanță face însă referire la această din urmă dispoziție în motivarea cererii sale de decizie preliminară, întrucât cele două articole se referă la căile de atac și sunt redactate în termeni similari.

94 În aceste condiții, este necesar să se înțeleagă că, prin intermediul celei de a doua, al celei de a zecea, al celei de a unsprezecea și al celei de a treisprezecea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 12 din Directiva 2013/48 și articolul 8 din Directiva 2016/1919 trebuie interpretate în sensul că impun ca deciziile referitoare, pe de o parte, la examinarea vulnerabilității eventuale a unei persoane suspectate sau a unei persoane acuzate și, pe de altă parte, la refuzul de a acorda asistență juridică unei persoane vulnerabile și la alegerea de a interoga această persoană în lipsa unui avocat să fie motivate și să poată face obiectul unei căi de atac efective. Pe de altă parte, această instanță solicită să se stabilească dacă aceste dispoziții trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care, în cadrul unei proceduri penale, nu permite unei instanțe să declare inadmisibile probe incriminatoare întemeiate pe declarațiile făcute de o persoană vulnerabilă în cursul unui interogatoriu efectuat de poliție sau de o altă autoritate însărcinată cu aplicarea legii cu încălcarea drepturilor prevăzute de Directivele 2013/48 sau 2016/1919.

95 În această privință, rezultă, mai întâi, din însuși modul de redactare a articolului 12 alineatul (1) din Directiva 2013/48 și a articolului 8 din Directiva 2016/1919 că persoanele suspectate sau acuzate trebuie să dispună de o cale de atac efectivă, în conformitate cu dreptul intern, în cazul încălcării drepturilor prevăzute de directivele menționate.

96 Curtea a statuat deja că prima dintre aceste dispoziții impune statelor membre să asigure respectarea dreptului la un proces echitabil și a dreptului la apărare, consacrate la articolul 47 și, respectiv, la articolul 48 alineatul (2) din cartă, prevăzând o cale de atac efectivă care să îi permită oricărei persoane suspectate sau acuzate să sesizeze o instanță însărcinată să examineze dacă drepturile pe care le are în temeiul Directivei 2013/48 nu au fost încălcate [a se vedea Hotărârea din 7 septembrie 2023, Rayonna prokuratura Lovech, teritorialno otdelenie Lukovit (Percheziție corporală) (C-209/22, EU:C:2023:634, punctul 51].

97 Aceeași interpretare se impune în ceea ce privește articolul 8 din Directiva 2016/1919. Astfel, acordarea asistenței juridice este un aspect al dreptului la o cale de atac efectivă care este garantat în mod expres la articolul 47 al treilea paragraf din cartă, obiectivul acestei directive fiind de a garanta efectivitatea dreptului de a avea acces la un avocat prevăzut de Directiva 2013/48. Prin acțiunea lor combinată, aceste două directive contribuie, așadar, la realizarea dreptului la o cale de atac efectivă consacrat la articolul 47 primul paragraf din cartă, din moment ce acordarea unei asistențe juridice facilitează dreptul de a avea acces la un avocat [a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 iunie 2023, K.B. și F.S. (Invocare din oficiu în domeniul penal), C-660/21, EU:C:2023:498, punctul 44].

98 Rezultă că articolul 12 alineatul (1) din Directiva 2013/48 și articolul 8 din Directiva 2016/1919 trebuie interpretate în sensul că se opun oricărei măsuri naționale care împiedică exercitarea unor căi de atac efective în cazul încălcării drepturilor pe care le pun în aplicare aceste directive [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 septembrie 2019, Rayonna prokuratura Lom, C-467/18, EU:C:2019:765, punctele 57 și 58, precum și Hotărârea din 22 iunie 2023, K.B. și F.S. (Invocare din oficiu în domeniul penal), C-660/21, EU:C:2023:498, punctul 37].

99 În continuare, trebuie precizat că articolele 47 și 48 din cartă nu impun statelor membre să creeze căi de atac autonome pe care persoanele suspectate sau acuzate le-ar putea introduce în vederea apărării drepturilor care le sunt conferite de directivele menționate. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, dreptul Uniunii, inclusiv dispozițiile cartei, nu are efectul de a constrânge statele membre să instituie alte căi de drept decât cele stabilite de dreptul intern, cu excepția însă a cazului în care rezultă din economia ordinii juridice naționale în cauză că nu există nicio cale de atac jurisdicțională care să permită, fie și numai pe cale incidentală, garantarea respectării drepturilor pe care justițiabilii le au în temeiul dreptului Uniunii [a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 martie 2007, Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, punctul 71, Hotărârea din 21 decembrie 2021, Randstad Italia, C-497/20, EU:C:2021:1037, punctul 62, și Hotărârea din 7 septembrie 2023, Rayonna prokuratura Lovech, teritorialno otdelenie Lukovit (Percheziție corporală), C-209/22, EU:C:2023:634, punctul 54].

100 În această privință, trebuie adăugat că articolul 12 alineatul (1) din Directiva 2013/48 și articolul 8 din Directiva 2016/1919 prevăd că dreptul de a solicita constatarea eventualelor încălcări ale drepturilor conferite de aceste directive se acordă în conformitate cu „dreptul intern”, articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2013/48 precizând că admisibilitatea probelor rămâne de resortul normelor și al sistemelor naționale.

101 Dispozițiile menționate nu stabilesc, așadar, modalitățile potrivit cărora încălcările acestor drepturi trebuie să poată fi invocate, lăsând astfel statelor membre o anumită marjă de apreciere pentru a determina procedurile specifice care vor fi aplicabile în această privință [a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 septembrie 2023, Rayonna prokuratura Lovech, teritorialno otdelenie Lukovit (Percheziție corporală), C-209/22, EU:C:2023:634, punctul 52], sub rezerva, așa cum

reiese din articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2013/48, a respectării dreptului la apărare și a caracterului echitabil al procedurii în cadrul aprecierii declarațiilor făcute de persoane suspectate sau acuzate sau a elementelor de probă obținute cu încălcarea dreptului lor la un avocat.

102 Prin urmare, niciun element din aceste directive nu obligă instanța națională să înlăture în mod automat toate elementele de probă obținute cu încălcarea drepturilor conferite de Directivele 2013/48 și 2016/1919. Cu toate acestea, în temeiul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, de care trebuie să se țină seama, astfel cum reiese din considerentele (50) și (53) ale celei dintâi din aceste directive, precum și din considerentele (17) și (30) ale celei de a doua, atunci când se constată un viciu de procedură, revine instanțelor naționale sarcina de a verifica dacă acest viciu a fost remediat în cursul procedurii care a urmat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 mai 2024, Stachev, C-15/24 PPU, EU:C:2024:399, punctul 96).

103 Prin urmare, în ipoteza în care ar fi fost strânse elemente de probă cu încălcarea prevederilor directivelor menționate, trebuie să se stabilească dacă, în pofida acestei lacune, la momentul la care instanța sesizată trebuie să se pronunțe, procedura penală în ansamblul său poate fi considerată echitabilă, ținând seama de o serie de factori printre care figurează aspectul dacă afirmațiile obținute în lipsa unui avocat sunt o parte integrantă sau importantă a probelor incriminatoare, precum și forța celorlalte elemente din dosar (Hotărârea din 14 mai 2024, Stachev, C-15/24 PPU, EU:C:2024:399, punctul 97).

104 Rezultă că dreptul Uniunii nu impune statelor membre să prevadă posibilitatea ca o instanță să declare ca inadmisibile probe incriminatoare rezultate din declarațiile făcute de o persoană vulnerabilă în cursul unui interogatoriu efectuat de către poliție sau de altă autoritate de aplicare a legii cu încălcarea drepturilor prevăzute de Directivele 2013/48 sau 2016/1919, cu condiția însă ca, în cadrul procesului penal, această instanță să fie în măsură să verifice dacă respectivele drepturi, interpretate în lumina articolului 47 și a articolului 48 alineatul (2) din cartă, au fost respectate și să stabilească toate consecințele care decurg din această încălcare, în special în ceea ce privește valoarea probantă a elementelor de probă obținute în aceste condiții [a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 septembrie 2024, M.S. ș.a. (Drepturi procedurale ale unui minor), C-603/22, EU:C:2024:685, punctul 174].

105 În sfârșit, reiese din jurisprudența Curții că, atunci când statele membre pun în aplicare Directivele 2013/48 și 2016/1919, ele sunt obligate să asigure respectarea cerințelor care decurg atât din dreptul la o cale de atac efectivă și din dreptul la un proces echitabil consacrate la articolul 47 primul și al doilea paragraf din cartă, cât și din dreptul la apărare consacrat la articolul 48 alineatul (2) din aceasta [a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 iunie 2023, K.B. și F.S. (Invocare din oficiu în domeniul penal), C-660/21, EU:C:2023:498, punctul 40].

106 Or, potrivit unei jurisprudențe constante, comunicarea motivelor este un aspect al dreptului la o cale de atac efectivă, întrucât permite asigurarea unui control jurisdicțional eficient. În plus, pentru ca o persoană suspectată sau acuzată să își poată apăra drepturile care îi sunt conferite de aceste directive în cele mai bune condiții și să decidă în deplină cunoștință de cauză dacă este util pentru ea să introducă o cale de atac, autoritatea națională competentă are obligația de a-i comunica motivele pe care se întemeiază refuzul său (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 octombrie 1987, Heylens și alții, 222/86, EU:C:1987:442, punctul 15, precum și Hotărârea din 17 martie 2011, Peñarroja Fa, C-372/09 și C-373/09, EU:C:2011:156, punctul 63).

107 Având în vedere motivele care precedă, articolul 12 din Directiva 2013/48 și articolul 8 din Directiva 2016/1919 trebuie interpretate în sensul că impun ca deciziile referitoare, pe de o parte, la examinarea vulnerabilității eventuale a unei persoane suspectate sau a unei persoane acuzate și, pe de altă parte, la refuzul de a acorda asistență juridică unei persoane vulnerabile și la alegerea de a interoga această persoană în lipsa unui avocat să fie motivate și să poată face obiectul unei căi de atac efective.

108 În schimb, aceste dispoziții nu se opun unei reglementări naționale care, în cadrul unei proceduri penale, nu permite unei instanțe să declare inadmisibile probele incriminatorii rezultate din declarații făcute de o persoană vulnerabilă în cursul unui interogatoriu efectuat de către poliție sau de altă autoritate de aplicare a legii cu încălcarea drepturilor prevăzute de Directivele 2013/48 și 2016/1919, cu condiția însă ca, în cadrul procesului penal, respectiva instanță să fie în măsură, pe de o parte, să verifice dacă aceste drepturi, interpretate în lumina articolului 47 și a articolului 48 alineatul (2) din cartă, au fost respectate și, pe de altă parte, să stabilească toate consecințele care decurg din această încălcare, în special în ceea ce privește valoarea probantă a elementelor de probă obținute în aceste condiții.

Cu privire la a douăsprezecea întrebare

109 Prin intermediul celei de a douăsprezecea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă interogatoriul unei persoane suspectate efectuat în spitalul de psihiatrie în care aceasta se află, fără ca ea să fie asistată de un avocat și fără a ține seama de situația de insecuritate a respectivei persoane suspectate, în condiții de libertate de exprimare deosebit de limitată și de fragilitate psihică specifică, constituie un tratament inuman în sensul, printre altele, al articolului 4 din cartă.

110 În această privință, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că necesitatea de a ajunge la o interpretare a dreptului Uniunii care să fie utilă instanței de trimitere impune definirea de către aceasta din urmă a cadrului factual și normativ în care se încadrează întrebările adresate sau cel puțin explicarea ipotezelor de fapt pe care se întemeiază aceste întrebări. În plus, această instanță trebuie să indice motivele exacte care au determinat-o să ridice problema interpretării dreptului Uniunii și să considere necesar să sesizeze Curtea cu titlu preliminar (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 ianuarie 1993, Telemarsicabruzzo ș.a., C-320/90-C-322/90, EU:C:1993:26, punctul 6, Hotărârea din 8 septembrie 2009, Liga Portuguesa de Futebol Profissional și Bwin International, C-42/07, EU:C:2009:519, punctul 40, precum și Hotărârea din 29 iulie 2024, LivaNova, C-713/22, EU:C:2024:642, punctul 54).

111 Astfel cum prevede articolul 94 literele (a) și (c) din Regulamentul de procedură, o cerere de decizie preliminară trebuie să cuprindă, printre altele, o expunere sumară a faptelor pertinente sau cel puțin o expunere a circumstanțelor factuale pe care se întemeiază întrebările, precum și o expunere a motivelor care au determinat instanța de trimitere să aibă îndoieli cu privire la interpretarea sau la validitatea anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii și legătura pe care instanța de trimitere o stabilește între aceste dispoziții și legislația națională aplicabilă litigiului principal.

112 În speță, cererea de decizie preliminară nu cuprinde nicio informație referitoare la condițiile în care ar fi fost efectuat interogatoriul lui K.P. în mediu spitalicesc. Această cerere nu permite nici să se înțeleagă de ce ar fi necesar un răspuns la a douăsprezecea întrebare pentru a permite instanței de trimitere să soluționeze litigiul principal.

113 În aceste condiții, a douăsprezecea întrebare este inadmisibilă.

Cu privire la a cincisprezecea întrebare

114 Prin intermediul celei de a cincisprezecea întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă dreptul Uniunii se opune unei reglementări naționale care prevede că Ministerul Public depinde în mod direct de un organ executiv și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă, în cursul fazei prealabile procesului penal, procurorul trebuie să lase neaplicate dispozițiile unei astfel de reglementări.

115 În speță, din indicațiile instanței de trimitere reiese că, în cadrul cauzei principale, faza prealabilă procesului penal s-a încheiat. În aceste condiții, problema dacă în cadrul acestei faze procurorul are obligația de a lăsa neaplicate dispozițiile naționale contrare dreptului Uniunii pentru a garanta efectivitatea drepturilor acestor persoane nu urmărește, așadar, să fie interpretat dreptul Uniunii pentru nevoile obiective ale soluționării cauzei principale, ci are un caracter general și ipotetic.

116 Or, potrivit unei jurisprudențe constante, procedura instituită la articolul 267 TFUE constituie un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale cu ajutorul căruia Curtea furnizează acestora din urmă elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiilor asupra cărora urmează să se pronunțe, iar justificarea trimiterii preliminare nu este formularea unor opinii consultative cu privire la probleme generale sau ipotetice, ci nevoia inerentă soluționării efective a unui litigiu [a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 1981, Foglia, 244/80, EU:C:1981:302, punctul 18, Hotărârea din 18 octombrie 1990, Dzodzi, C-297/88 și C-197/89, EU:C:1990:360, punctul 33, Hotărârea din 26 martie 2020, Miasto Łowicz și Prokurator Generalny, C-558/18 și C-563/18, EU:C:2020:234, punctul 44, precum și Hotărârea din 5 septembrie 2024, M.S. ș.a. (Drepturi procedurale ale unui minor), C-603/22, EU:C:2024:685, punctul 75].

117 În aceste condiții, a cincisprezecea întrebare este inadmisibilă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

118 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

1) Articolul 2 alineatul (1) litera (b), articolul 4 alineatul (5) și articolul 9 din Directiva (UE) 2016/1919 a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2016 privind asistența juridică gratuită pentru persoanele suspectate și persoanele acuzate în cadrul procedurilor penale și pentru persoanele căutate în cadrul procedurilor privind mandatul european de arestare coroborate cu articolul 3 alineatul (2) literele (a)-(c), precum și cu articolul 3 alineatul (3) din Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de

arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate

trebuie interpretate în sensul că

statele membre au obligația, pe de o parte, să se asigure că vulnerabilitatea unei persoane acuzate sau a unei persoane suspectate este detectată și recunoscută înainte ca această persoană să fie interogată în cadrul unei proceduri penale sau înainte de efectuarea unor acte de cercetare sau de strângere de probe care o privesc și, pe de altă parte, să asigure accesul acesteia la un avocat prin beneficiul asistenței juridice în cadrul acestei proceduri fără întârzieri nejustificate și cel târziu înainte de interogatoriul efectuat de poliție sau de o altă autoritate însărcinată cu aplicarea legii sau înainte de efectuarea actelor de cercetare sau de strângere de probe la care respectiva persoană este obligată sau autorizată să participe.

2) Articolul 12 din Directiva 2013/48 și articolul 8 din Directiva 2016/1919

trebuie interpretate în sensul că

impun ca deciziile referitoare, pe de o parte, la examinarea vulnerabilității eventuale a unei persoane suspectate sau a unei persoane acuzate și, pe de altă parte, la refuzul de a acorda asistență juridică unei persoane vulnerabile și la alegerea de a interoga această persoană în lipsa unui avocat să fie motivate și să poată face obiectul unei căi de atac efective.

În schimb, aceste dispoziții nu se opun unei reglementări naționale care, în cadrul unei proceduri penale, nu permite unei instanțe să declare inadmisibile probele incriminatorii rezultate din declarații făcute de o persoană vulnerabilă în cursul unui interogatoriu efectuat de către poliție sau de altă autoritate de aplicare a legii cu încălcarea drepturilor prevăzute de Directivele 2013/48 și 2016/1919, cu condiția însă ca, în cadrul procesului penal, respectiva instanță să fie în măsură, pe de o parte, să verifice dacă aceste drepturi, interpretate în lumina articolului 47 și a articolului 48 alineatul (2) din cartă, au fost respectate și, pe de altă parte, să stabilească toate consecințele care decurg din această încălcare, în special în ceea ce privește valoarea probantă a elementelor de probă obținute în aceste condiții.

Semnături